

Білоус, Н. В. (2021). Поетичні засоби створення внутрішнього конфлікту у вірші «Am Neujahrstage» А. фон Дросте-Гюльсхоф. *The world during a pandemic: new challenges for science* : збірн. наук. матер. XVIII Міжнародної Інтернет - конференції, м. Оттава, Канада, 19-20 квітня 2021 р. Оттава, 2021. С. 114-119.

УДК 82-12 (435.6)

Філологічні науки

ПОЕТИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНФЛІКТУ У
ВІРШІ «AM NEUJAHRTAGE» А. ФОН. ДРОСТЕ-ГЮЛЬСХОФ

Білоус Н. В.,

*старший викладач кафедри іноземних мов Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

Анотація: А. фон Дросте-Гюльсхоф вважають однією з найвідоміших жіночих авторів німецькомовної християнської лірики завдяки вагомості творчого внеску та кількісному складу духовних поезій, власноруч сформованих поетесою в окремий цикл – «Das geistliche Jahr» / «Духовний рік».

Поетичний образ Священного писання, що знайшов гідне втілення в ліричному циклі «Das geistliche Jahr», є останнім в німецькій і європейській літературі досвідом віршованого епосу та став головним джерелом християнської лірики А. фон Дросте-Гюльсхоф [1].

Ключові слова: християнська лірика, символ серця, поетична фоніка, звукові повтори, рима

Цикл «Das geistliche Jahr» розпочинає вірш «Am Neujahrstage», у якому людське серце веде діалог з уособленим новим роком. Конфлікт твору фокусується на протиставленні систем цінностей серця, що уособлює людину, яка не є істинно віруючою, з її страхами, гріхами, суперечливим ставленням до життя і віри («Es heißt wohl so, es ist doch nicht mein Haus»), та наївного нового року, який в усьому блиску його віри і оптимізму проповідує смирення і

сварить серце за невіру в божий промисел для кожного. Втім, серце, що знає людські біди («Krieg und Seuchen und Gefahren»), демонструє намагання існувати сьогоднішнім, з ясним усвідомленням божого суду: «Ich weiß es wohl, uns ist ein Tag bereitet, / Da wird es klar, wie Alles wohl geleitet». Вже у першому вірші циклу Дросте осмілюється продемонструвати не лише кризис віри звичайної людини, а й надати їй волю вибору. Поступове нарощення конфлікту двох дійових осіб, яке втілюється у зміні звернень нового року до серця з нейтральних до все більш образливих («Herz voll Kraft und Reue und Gebrechen», «O tückisch Herz», «O Herz, du bist von Torheit ganz befangen!», «O böser Diener, treulos aller Pflicht!»), у дев'ятій, десятій та одинадцятій строфах трансформоване авторкою у монолог агресивного уособленого «я» нового року. В останній строфі-ультиматумі новий рік виступає провісником світлого майбутнього для серця, якщо воно буде покірним та смиреним, втім відповіді новий рік так і не отримує. Фінал вірша двозначний: з одного боку, присоромлене серце може дослухатися до критики і змінити спосіб існування на благочесний, з іншого – уособлений герой може проігнорувати заклики проповідника обмежити свої прагнення до нового і звертатися не до мирських справ, суспільних змін та глобального прогресу («Die Welt hat ihre Zelte aufgeschlagen»), а лише до бога («treu die Blicke aufwärts wenden»). Дросте не заперечує життєдайну силу віри для істинно віруючих, втім їй також важливо продемонструвати необхідність розширення людиною її горизонтів, укріплення усвідомлення власного життєвого вибору, можливість гармонії сучасного матеріального світу з його змінами та непорушного інституту християнства як джерела умиротворення.

Для створення максимальної глибини конфлікту, обидва уособлених персонажі прописано надзвичайно образно, з великою увагою до деталей портретів та експозиції: метафори (die Pflanze Gottes, in des Morgenlichtes Prangen, O Menschenherz, wie ist dein Haus zerfallen!, dunkle wüste Zelle / wasche sie mit deinen Tränen, / lüfte sie mit deinen Seufzern aus), порівняння (Gottes Gnad' ist grundlos wie sein Lieben), численні звертання та вже представлені уособлення

(Die Nacht entflieht) додають багатогранності та переконливої образності мовленню обох нереальних персонажів.

Майстерне використання системи образів для наповнення есхатологічним змістом вірша, присвяченого світському святу, а не релігійному, також свідчить про бажання звернутися до найглибших, найпотаємніших думок сучасників, які відчують кризу віри. Символи уособленого нового року і серця, будинку, вина та стріли створюють атмосферу замкненого кола – очікування нового, надія на краще декілька разів у різних строфах переплітається з невідворотністю завершення життя і страшного суду. Уособлений новий рік – різкий, запальний, впевнений у божому провидінні, прямолінійний і однозначний образ. Натомість символ серця у творі Дросте має оновлене трактування і надзвичайну комплексність. У романтичній традиції серце представляло два види почуттів – з одного боку – закоханість, несерйозне почуття, плотські стосунки, з іншого – любов-служіння, поклоніння, любов-страждання.

У християнській традиції символ серця також має два напрями представлення: з позитивної точки зору – як осередок християнської любові, саме через серце (а не через дух чи душу) відбувається зв'язок з Богом, у серці схована містична глибина і подарована богом нетлінна краса духу. Втім, цей символ має і негативне тлумачення: серце – джерело емоцій, саме з нього витікають нечестиві бажання, воно більш незрозуміле і таємниче, ніж душа чи свідомість [2]. Через це Дросте уособлює саме серце, наділяє його характером непересічної людини – що відчуває кризу віри і смиренність водночас, здатної до аргументованого спору, відкритої до полеміки і водночас стриманої і потаємної щодо висновків з діалогу і фінального рішення. Серце демонструє у Дросте здатність до відкладеного рішення при складному виборі, а наголошення цієї характеристики персонажу є ключовою для розуміння не лише дійової особи, а й адресату вірша: це – жінка. Для підсилення контексту і фемінної складової змісту Дросте використовує символ дому – це символ жіночого початку, жіночої сфери, де вона царює, і за що несе відповідальність

перед родиною і суспільством. Сплетіння понять фізичного будинку, келії, яку слід привести до ладу, і метафоричного – як зосередження віри, є додатковим важелем, що призване психологічно пригнітити жінку у її прагненні волевиявлення, вказати їй на її місце і роль: «Kehr' heim in deine dunkle wüste Zelle, / Und wasche sie mit deinen Tränen helle / Und lüfte sie mit deinen Seufzern aus!» Ще більш ефектними з точки зору примусу є використані у мовленні нового року образи стріли (як символу невідвратної і швидкої кари божої) і вина – християнського символу есхатологічного суду, чаші, що виливається на ворогів бога, або яку їм доведеться випити. Серце – жіночий образ, це уособлена жінка, яка має і глибоку віру, і повагу до християнських традицій, але має і внутрішній спротив, бажання альтернативного поводження і ставлення до себе. Її реакція на агресивне проповідування нового року – відсторонення, адже за задумом молодого на той час поетеси читацька жіноча аудиторія має сама обрати сторону. Дросте представила на розсуд публіки глибокий твір щодо зміни сучасного світосприйняття, але не зважилася на відкрите збурення, адже і сама ще довгий час вагалася між загальноприйнятим та велінням серця.

Силабо-тонічна система вірша також демонструє комплексність підходу авторки до урізноманітнення тканини вірша: він складається з одинадцяти строф, в кожній строфі по 6 віршованих рядків, вид строфи – секстина, вірш написаний п'ятистопним ямбом. У вірші чергуються рядки, відокремлені один від одного паузами, виділені склади на кінцях рядків пов'язані між собою звуковими повторами, які підкреслюють ритмічну закінченість кожного рядка:

«Hör' an, o Herz, ich will es dir verkünden, / Willst du den Pfeil in seinem Fluge binden? / Du siehst sein Ziel nicht, hat er darum keins?» / «Ich weiß es wohl, uns ist ein Tag bereitet, / Da wird es klar, wie Alles wohl geleitet / Und all' die tausend Ziele dennoch Eins. Дросте використовує тернарне римування ААВССВ, за повнотою співзвуччя рима точна, тобто збігаються усі фонемі після останнього наголошеного звука в римованих словах, наприклад: Augenlidern-Brüdern, Schwächen-Gebrechen, Freuden-Leiden, Prangen-umfängen.

Глибоку риму, що її творять п'ять, шість і більше фонем можна побачити у кожній строфі, наприклад: scheiden-Leiden, zerfallen-Hallen, erfahren-Gefahren, treiben-bleiben, erfreuen-Gereuen, vertrieben-lieben, wenden-senden.

За характером клаузули у вірші чергується чоловіча та жіноча рима. Das Auge sinkt, die Sinne wollen scheiden: (ж.) / Fahr wohl, du altes Jahr, mit Freud und Leiden! (ж.) / Der Himmel schenkt ein neues, wenn er will. (ч.) / So neigt der Mensch sein Haupt an Gottes Güte, (ж.) / Die alte fällt, es keimt die neue Blüte (ж.) / Aus Eis und Schnee, die Pflanze Gottes, still (ч.). У вірші зустрічається як відкрита (Blüte-Güte, daheime-Haus, Zelle-helle), так закрита рими, наприклад: Augenlidern-Brüdern, sagen-aufgeschlagen, scheiden-Leiden, will-still, Taumelwein-allein, Haus-aus, рівноскладові рими (winden-finden, Ehren-stören), нерівноскладові рими (daheime-Haus, Vertaun-schaun). За кількістю римованих звуків рима в цьому вірші багата, що характеризуються значною кількістю співзвуч (Wort-fort, Pflicht-nicht), крім того, рима тут проста (Herrn-fern, zwingen-bringen).

Поетична фоніка та майстерність звукової організації виступає у цьому вірші засобом побудови та передачі змісту. У творі присутні асонанс (das Auge sinkt, die Sinne wollen scheiden / fahr wohl, du altes Jahr, mit Freud und Leiden) та алітерація (Und willst du treu die Blicke aufwärts wenden / Und sollte dich das neue Jahr noch finden). Дросте щільно використовує поетичну фоніку, асоціативно зрощену з семантичною субстанцією висловлювання, чим створює додаткове інтонаційно-акустичне забарвлення з метою підсилити вагомість та смислову навантаженість поетичного слова-образу.

Базуючись на образних та ідейних засадах романтизму, поезія Дросте спирається як на важелі впливу на суспільну свідомість з одного боку на нерозривний зв'язок особистості і її власної підсвідомості із природою (і для цього використовує невичерпну палітру і загальновідомих, і власних абстрактно-символічних образів), а з іншого – тяжіє до зміни дійсності, якою її сприймає ліричне «я», звертаючись до духовності читача через проповідання праведного життя.

Література:

1. Бакалов А. С. Немецкая послеромантическая лирика (традиции и новаторство): автореф. диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук: спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья/ западноевропейская литература» – Москва, 2004. – 32 с.
2. Словарь библейских образов / [под общ. ред. Л. Райкена и др.]. Санкт-Петербург: Библия для всех, 2005. 1423 с.